מתוך "איש על העדה", ספר הכינוס להתחדשות-הרוחנית, עורך: ד"ר יצחק אייזבר, הוצאת מאיר המינוך בהתיבה/המחלקה לתרבות תורנית, ירושלים, תשל"ג

אתר דעת - מכללת הרצוג

ד"ר י. בן־ששון

דברי פתיחה

שמו של כינוסנו "איש על העדה" — רמז יש בו לדמות דיוקנה של הנהגה רוחנית בישראל. מכוון הוא אל תפילתו של משה לממשיך יעודו, המביעה גם תפילה וגם חרדה "יפקד ה' אלהי הרוחת לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם, ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה" (במדבר כז, טז—יז). כהדה של דמות ההנהגה במלחמות־המצווה בהווה, בימים שחיינו אותם זה עתה, אשר אנו מרכינים ראש בפני מסירותה, נשמעים דברי הספרי למק־ראות אלה: "אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם (או: אשר יוציאם ואשר יביאם), לא כדרך שאחרים עושים שהם משלחים חיילות והם באים לבסוף, אלא — כשם שעשה משה... וכשם שעשה יהושע... וכשם שעשה פנחס". כזו היא דמותה של הנהגה גדולה בכל תחום. ההליכה לפני המחנה של המנהיג נתבעת בכל תחום של הווית החברה, ובעיקר בדבר שהוא עיצומו של קיומה של החברה — בהוויה הרוחנית־אמונית. במיוחד עולה תביעה כזו בעתות של משבר, של מפנה ושל תמורה, והרי העימות

www.daat.ac.il

עם מערכת ההתרחשויות שאנו עדים לה מאז מלחמת הגבורה והישע של ששת הימים נושא בחובו אתגר ואף סיכוי לתמורות בחיי הרוח של חברתנו כאן ובתפוצות. החברה זקוקה על כן להנהגה שתצא לפניה עם אמת נועזה וברורה להנחות לה דרכה על-ידי מופת אישי, לימוד דרכי אמונה ומעגלות צדק, והדרכה בחיי המעשה "כצאת אנשי הפלאות היחידים הגדולים... בדד בתוך ערפילי ערבות, ולסול בכף-פעמיהם את השבילים הראשונים לראשי ההרים" (מגילת האש, ו).

בבוא הרמב"ם להתוות דרכו של מנהיג — של הנביא שהוא לדידו המנהיג המובהק של עדת המאמינים — מסכם הוא אותה בשתים: עליה — וירידה, מתוך שהוא דורש כאן משל הסולם בחלום יעקב. "ומלאכי אלהים עולים הם הנביאים... ומה טוב אמרו: 'עולים ויורדים' — העליה קודם הירידה — כי אחר העליה וההגעה אל מעלות ידועות מן הסולם, תהיה הירידה... להנהגת אנשי הארץ ולימודם" (מו"נ ח"א פט"ו). כאן משל המערה של אפלטון בתפיסה רמב"מית ובו החובה — ואם תרצה לומר, לפי תורת הנבואה של המורה — ההכרח הפנימי של הנביא לרדת, ללכת אל האדם והעם ולהנהיגם. הרבה יותר נאמר על-ידי חכמי ישראל בענין 'העליה', מרובות הן המעלות והמדרגות של הסולם שמנהיג צריך להכנתו שלו לעבודת ההנהגה. עם כל זאת יש יסוד אחד, מהותי ביותר לגבי ענין ההנהגה — מידת ההעזה והעמידה על האמת, כדבריו של אבי המחנכים של ההנהגה הרוחנית-דתית בדורות האחרונים — רבי חיים מוולוז'ין:

"והוי מתאבק... כי מלחמת מצוה זו היא וכן אנו נגד רבותינו הקדושים... הוזהרנו גם כן וניתן לנו רשות להת-

www.daat.ac.il

אבק וללחום... ולא לישא פני איש רק לאהוב האמת" (פי' רוח־חיים לפרקי אבות פ"א, מ"ו). מצטרפים להוראה זו דבריו של בחיר ההנהגה הרוחנית־דתית בתקופתנו לגבי ההתכוונות לגופי הדברים ללא רתיעה "שמי שצריך לעשות דבר הנוגע לכלל ישראל מחויב הוא שלא להשגיח כלל על עניניו הפרטיים לא מעניני העולם הזה וגם לא מעניני העולם הבא כי אם לעשות מעשיו לשם־שמים איך שמתברר לו ע"פ התורה ויראת ד' האמתית" (הראי"ה קוק, אגרות ראי"ה, כרך ב', אגרת תקנ"ב).

במאבק לאמת הרחבה, לאמת שחוצב אדם מן עמלו בתורה ובהשגה, מאבק בן משברים והריסות — מתעצב האדם המנהיג. "מי שאין נפשו משוטטת במרחבים, מי שאינו דורש את אור האמת והטוב בכל לבבו, איננו סובל הריסות רוחניות אבל אין לו גם בנינים עצמיים, הוא חוסה בצילם של הבנינים הטבעיים כמו השפנים שהסלעים הם מחסה להם. אבל האדם, מי שנשמת האדם בקרבו — נשמתו לא תוכל לחסות כי אם בבנינים שהוא בונה בעמלו הרוחני" (אורות הקודש, ב', עמ' שי"ד). בימים של מתח ותמורה לא תיכון הנהגה בחינת חסיה בנקיקים של סלעים. האמת והטוב, בחינת בנין שנבנה מתוך עמל רוחני, הנצרפים בכור של הריסות ולבטים, יוצרים אדם שנשמת אדם בקרבו, וככל שהוא יותר אדם — הוא יותר מנהיג.

יהי רצון שבפלאי ימינו ידרוך גם כוכבה של הנהגה רוחנית אשר רוח בה, גדולה ונועזה "איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם... ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה".

www.daat.ac.il